

52. Türk Edebiyatı Ürünü Olarak Duânâmeler ve Ebussuûd'un *Duânâmesi*'nin Hadis Literatürü Açısından İncelenmesi¹

Hikmetullah ERTAŞ²

APA: Ertaş, H. (2024). Türk Edebiyatı Ürünü Olarak Duânâmeler ve Ebussuûd'un *Duânâmesi*'nin Hadis Literatürü Açısından İncelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), 1009-1027. DOI: <https://zenodo.org/record/13337913>

Öz

Duânâme, dua mektubu, dua kitabı demektir. Edebî anlamda “Duâ-nâme” bir kimsenin Allah'ın karşısında aczini itiraf ederek sevgi ve tâzim duyguları içinde O'ndan lütuf ve yardım isteğini dile getirdiği eserlere denilmiştir. Türk Edebiyatı çalışmalarının neredeyse tamamında dua içerikli bölümlerden bahsedilebilir. Divan edebiyatında yer alan duânâmeleri telif biçimleri açısından ikiye ayırmak mümkündür. İlk kısım, din ve devlet büyüklerine takdim edilmek ya da onlara dua etmek suretiyle makam/mevki elde etmek gayesiyle yazılanlar, ikinci kısım ise bir kişiye sunulmak üzere ona ithafen derlenen duânâmelerdir. Dua nitelikli rivayetleri barındırması itibarıyla duânâmeler hadis edebiyatı mahsulleri penceresinden işaret edilmeye, tahlil edilerek değerlendirilmeye esas alınmalıdır. İktibas edilen dua metinlerinin hadis edebiyatı eserleri ile irtibatı rivayetlerin sıhhat durumu ve kaynaklarının penceresinden ele alınması gerekir. Bu minval üzere çalışmamız Osmanlı Devleti'nde otuz yıl şeyhülislâmlık görevinde bulunan Ebussuûd'un (ö. 1574) “*Duânâme*” adlı çalışması ile ilgilidir. Araştırma mezkur rivayetlerin hadis ilmi kriterlerine göre tahlil edilerek müellifin hadis yönüne matuf değerlendirmeler ile birlikte edebî tür olan duânâmelerin hadis edebiyatı mahsulleri içerisinde ele alma imkânına zemin oluştur (abilme) ma örneğidir. Türkçe dilinde kaleme alınan eser dua içerikli merfu-mevkuf rivayetleri barındırmasından hareketle hadis edebiyatındaki *Kitâbu'd-Duâ*/*Kitâbu'd-De'avât*, *Kitâbu'z-Zühd*'lere benzerlik göstermektedir. Bu itibarla “Duânâmeler” aynı zamanda hadis edebiyatı ürünü olarak da görmek mümkündür. Ayrıca çalışmada Ebussuûd'un *Duânâme*'sinde rivayetlerin sıhhat durumlarına dikkat etmediği, rivayetleri hiçbir tenkit ya da yoruma tabi tutmaksızın amellerin faziletlerinde zayıf rivayetlerin kullanılabileceği şeklindeki görüşe göre hareket ederek aktardığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türk Edebiyatı, Hadis, Ebussuûd, *Duânâme*, Hadis Literatürü.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %3

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 03.06.2024-**Kabul Tarihi:** 20.08.2024-**Yayın Tarihi:** 21.08.2024; DOI: <https://zenodo.org/record/13337913>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri / Assoc. Prof., Zonguldak Bülent Ecevit University, Faculty of Theology, Basic Islamic Sciences (Zonguldak, Türkiye), hiktas@hotmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-2621-626X> **ROR ID:** <https://ror.org/01dvabv26>, **ISNI:** 0000 0001 2033 6079 **Crossref Funder ID** 501100006002

An Analysis of Duânâmes and Ebussuûd's Duânâme as a Product of Turkish Literature from the Perspective of Hadith Literature³

Dua-nâme" means a prayer letter or a prayer book. In literary terms, "Dua-nâme" refers to works where a person confesses their helplessness before Allah, expressing feelings of love and reverence, and seeks His grace and assistance. Almost all studies of Turkish literature can mention sections with prayer content. In terms of the forms of composition of prayer letters in classical literature, they can be divided into two parts. The first part consists of those written to present to religious and state dignitaries or to pray to them in order to obtain a position or status, while the second part consists of prayer letters compiled to be dedicated to a person. As prayer letters contain qualities of supplication, they should be approached and evaluated through the window of hadith literature, focusing on analyzing and evaluating them. The connection of the quoted prayer texts with hadith literature should be considered in terms of the authenticity of the narrations and their sources. In this vein, our study is related to the work "Duânâme" by Ebussuûd, who served as the Şeyhülislâm (Chief Mufti) in the Ottoman Empire for thirty years (d. 1574). The research provides a basis for considering prayer letters as products of hadith literature by analyzing the relevant narrations according to the criteria of hadith science, along with evaluations related to the author's hadith-oriented assessments and literary genre of prayer letters. Considering that the work in Turkish contains narrations related to supplication that are transmitted through chains of narration, it bears similarity to works in hadith literature such as "Kitâbu'd-Du'â/Kitâbu'd-De'avât" and "Kitâbu'z-Zühhd". Therefore, "Duânâmeler" can also be seen as products of hadith literature. Additionally, it has been observed in the study that Ebussuud, in his Duaname, did not pay attention to the authenticity of the narrations and transferred them according to the view that weak narrations could be used in the narrations of deeds without subjecting them to any criticism or interpretation.

Keywords: Turkish Literature, Hadith, Ebussuûd, *Duânâma*, Hadith Literature.

³ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 3
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 03.06.2024-**Acceptance Date:** 20.08.2024-
Publication Date: 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13337913>
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Çağırarak, talep etmek anlamındaki Arapça “de’â/دعا” fiilinin isim hâli olan “dua”(Cilacı, 1994, ss. 529-530) sözcüğü ile Farsçadaki mektup manasına gelen “nâme”(name ne demek TDK Sözlük Anlamı, t.y.) kelimesinin birleşmesi ile meydana gelen “Duânâme”; dua mektubu, dua kitabı demektir. Bu ifade ezberlemek, belli vakitlerde okumak amacıyla derlenen eserler için kullanılır. Edebî anlamda “Duânâme” bir kimsenin Allah’ın karşısında aczini itiraf ederek sevgi ve tâzim duyguları içinde O’ndan lütuf ve yardım isteğini dile getirdiği eserlere denir (Deniz, 2008, s. 15). Duânâme aynı zamanda müzikal form olarak devlet reisi için kaleme alınmış şiirlerin bestelenmesine de denmiştir. Bu manada hünkârın isminin anılarak devletin bekâsı için duaların yapıldığı ilk örnekler Sultan II. Abdülhamid (1876-1909) dönemine aittir (Tıraşçı, 2014, ss. 295-325). Edebi bir tür olarak duânâme konusuna girmeden evvel dua içerikli hadislerin yer aldığı musennefât anlamında hadis literatürüne kısaca değinmek istiyoruz.

Hadis literatüründe duaların yer aldığı çalışmaların bir kısmı zühd/zikir/ezkâr ismiyle müstakil kitap olarak telif edilmişse de genelde dualar *Kitâbu’d-Du’â*, *Kitâbu’d-De’avât* adıyla derlenmişlerdir. Zühd adıyla yazılmış erken dönem eserlerin ilkinin Ebu Hamza Sâbit b. Dînâr’ın (öl. 150/767) *Kitâbu’z-Zühd*’ü daha sonra Abdullah b. Mübârek’in (öl. 181/797) eseri gelir. Hicri III. Asırdan itibaren zühd adıyla çok sayıda eser meydana getirilmiştir. *Kitâbu’d-Du’â/Kitâbu’d-De’avât* adıyla meydana getirilmiş erken dönem eserlerine misal olarak Ebu Kâsım Hamîd el-Kûfî eş-Şî’î (öl. 130/747) ve Ebu Abdurrahman Muhammed b. Fudayle ed-Dabbî’nin (öl. 195/810) *Kitâbu’d-Du’â/Kitâbu’d-De’avât* çalışmaları gösterilebilir (Atmaca, 2007, ss. 57-78). Bunların yanı sıra hadislerin tedvini/tasnifi sürecinde meydana getirilen musannef/câmi/sünen türü eserlerde bulunan dua içerikli rivayetler ise genelde yukarıdaki isimlere benzer şekilde açılmış zühd/zikir/dua başlıkların akabinde verilmiştir.

Hadis edebiyatının mahsulleri olması bakımından dua içerikli rivayetleri isnat eşliğinde veren çok sayıda eser vardır. Yukarıda ilk örnekleri zikredilen çalışmaların yanı sıra isnatlarından arındırılmış dua içerikli rivayetleri derleyen Türk Edebiyatında bir tür olarak duânâme denilen eserler de oluşturulmuştur. İsmine de anlaşılacağı üzere duânâme muhtevâsında duâ bulunan dua kitabı/dua mektubu olup, divan edebiyatına ait edebi bir türdür. Esasında Türk Edebiyatı çalışmalarının neredeyse tamamında dua içerikli bölümlerden (tehvid, münâcât, na’t gibi övgü kısımları veya kişiye atfen yazılan çalışmalarda ilgili kişi için yapılan dualar kısmından) bahsedilebilir. Divan edebiyatında yer alan duânâmeleri telif biçimleri açısından ikiye ayırmak mümkündür.

İlk kısım, din ve devlet büyüklerine takdim edilmek ya da onlara dua etmek suretiyle makam/mevki elde etmek gayesiyle yazılanlar, ikinci kısım ise bir kişiye sunulmak üzere ona ithafen derlenen duânâmelerdir (Kılıç, 2022, ss. 915-934). Duânâmelerin manzum, mensur veya manzum-mensur karışık biçimde olduğu görülmektedir (Deniz, 2008, s. 10). Dua metinleri genelde seci karakterlidir. Bilhassa mensur olanları seci üslûbuyla kaleme alınmıştır. Bununla birlikte duânâmelerde klasik Türk şiirindeki nazım şekilleri de kullanılmıştır. Bu konuda daha çok kaside ve kıta nazım şeklinin tercih edildiği ve bunların da duânâme veya duâiyye başlığı ile verildiği görülür. İlk Duânâme çalışmasının kimin tarafından ne zaman meydana getirildiğine dair kesin bir bilgiye ulaşılmış değildir. Her ne kadar bazı araştırmacılar Dede Korkut Hikâyeleri’nin sonlarında “Yom vereyin Hânım/Dua edeyim Hânım” şeklinde başlayan dualardan hareketle Dede Korkut Hikâyeleri’nin duânâme türünün ilk örnekleri olabileceği iddia etmişlerse de edebî bir tür olarak “Duânâme” adıyla yazılmış çalışmalara ilk defa Osmanlı Devleti’nin yükselme döneminde rastlanıldığından başlangıcı daha geç vakitlere çekme taraftarıyız. Zira duânâme ismiyle telif edildiği bilinen eserlerin en erken dönemi 16. Asra tekâbüle aittir. Bu cümleden olarak, Kara Fazlî’nin (öl. 971/1564) “*Duâ-nâme-i Hazret-i Şehzâde Civân-*

baht Tâle Bekâuhu”, Ebussuûd’un (öl. 982/1574) “Duânâme”si, Kadızâde Mehmed Efendî’nin (öl. 1045/1635) “Duânâme”si zikredilebilir (Deniz, 2008, s. 16).

Ebussuûd’un *Duânâme*’si

1. Ebussuûd

Ebussuûd’un esas ismi Muhammed olup aslen Çorum İskilip’lidir. 1490’da İstanbul’da doğup büyümüştür. İlk eğitimini babası Şeyh Yavsî’den (öl. 920/1514) alan Ebussuûd, Meyyidzâde Abdurrahman Efendi (öl. 922/1516), Mevlânâ Seydî-i Karamânî (öl. 923/1517), İbn Kemâl (öl. 940/1534) gibi döneminin önemli âlimlerinden dersler almıştır. Osmanlı Devleti’nin farklı bölgelerinde uzun süre müderrislik yapmış 1537’de Rumeli kazaskerliğine getirilmiştir. 1545’de şeyhülislâm olan Ebussuûd 1574’te vefat edene kadar bu görevi sürdürmüştür.

Tefsir sahasında *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm, Ma ‘âküdü’t-tırâf fi evveli sûreti’l-Feth mine’l-Keşşâf, Tefsîru sûreti’l-Furkân*; Hukuk alanında *Fetâvâ’y-ı Ebussuûd Efendi, Ma’rûzât, Kânunnâme, Risâle fi vakfi’l-menkûl ve’n-nukûd* adlı çalışmalarının yanı sıra pek çok eser vermiş olan Ebussuûd’un diğer bir çalışması ise araştırmamızın konusu *Duânâme*’sidir (Akgündüz, 1994, ss. 365-371).

2. Duânâme

Ebussuûd ile ilgili çok sayıda tez ve makale mevcuttur. Bunların büyük bir kısmı fikhî yönü ile tefsiri/tefsirciliği, diğerleri ise Kelâmî, Arap Dili Edebiyatındaki yeri ve Tasavvufî görüşleri ile ilgilidir. Hadis yönü ile ilgili ise tespit edebildiğimiz kadarıyla Mehmet Emin Özafşar’ın “Ebussuûd Efendî’nin Tefsirinde Rivayet Kullanımı” başlıklı tebliği ile Seyfullah Mücahid Şimşek tarafından hazırlanan “*Ebussuûd Efendî’nin İrşâdü’l-‘akli’s-Selîm İlâ Mezâya’l-Kitâbi’l-Kerîm İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahriç Ve Değerlendirilmesi (Fâtiha Ve Bakara Sureleri Örneği)*” adlı yüksek lisans tezi çalışması bulunmaktadır.

Söz konusu çalışmasında Özafşar; Ebussuûd’un tefsirinin rivayet yönü, kullandığı rivayet türleri, rivayet kaynakları ve rivayetleri kullandığı yerler (âyetlerin esas anlamı, ahkâm, sebab-i nüzülün tayini, kıssaların tafsilî, lugâvî açıklamalar, sure ve âyetlerin faziletleri) şeklinde başlıklar açarak değerlendirmelerde bulunur (Özafşar, 1998, ss. 278-289).

Ebussuûd ile ilgili yüksek lisans çalışmasında Şimşek ise, Ebussuûd’un Fatiha ve Bakara surelerinin tefsirinde aktardığı 79 rivayetin sıhhati ile ilgili olarak 52’sinin sahih, 4’ünün hasen, 21’inin zayıf, 6’sının mevzu olduğu tespitini yapar (Şimşek, 2023, ss. 134-316).

Özafşar ile Şimşek’in çalışmaları *İrşâdü’l-‘akli’s-selîm ilâ mezâya’l-Kitâbi’l-Kerîm* adlı tefsiri temelinde Ebussuûd’un rivayet kullanımı ve hadis yönünü ile ilgilidir. Bu çalışma ise Ebussuûd’un “Duânâme”sini baz alarak onun rivayet kullanımı ve hadis ilmindeki yerini tespitiye yöneliktir. Bu itibarla mezkur iki araştırmanın neticeleri araştırmamızın sonuç kısmında mukayeseli şekilde değerlendirilecektir.

Ebussuûd’un “Duânâmesi” özelinde tespit edebildiğimiz kadarıyla Abdullah Kaleli tarafından “*Duânâme (İnceleme-Çeviri Yazılı Metin-Özel Adlar Dizini-Tıpkıbasım)*” adıyla yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Kaleli çalışmasında Duânâme’nin Ankara Milli Kütüphane’de 06 Mil Yz 7346 arşiv kayıtlı (1b-40b yaprak aralıklı) nüshâsını (Ebussuûd, t.y.) baz almış, latinize edilmiş hâlini tezinin son kısmına eklemiştir. Görüldüğü üzere tez, “Duânâme”nin Türk Dili Edebiyatı açısından incelemesini esas

almaktadır. Biz ise mezkur tezden farklı olarak Ebussuûd'un Duânâme'sini hadis literatürü bakımından inceleyecek, buradan hareketle Ebussuûd'un hadis yönüne matuf değerlendirmeler yapmaya gayret edeceğiz. Çalışmada eserin tezde esas alınan nüshâsının yanı sıra başka bir nüshâsından (Ebussuûd Efendi, t.y.) da istifade edilmiştir. Bizi buna iten temel sebep araştırmacının da işaret ettiği üzere ilgi teze esas olan nüshâdaki istinsâh kaynaklı bazı hataların mevcudiyetidir (Kaleli, 2014, ss. 4-5).

2.1 Telif Etme Sebebi

Ebussuûd Duâneme'sini dönemin vezir-i âzamı Semiz Ali Paşa için telif etmiştir (Ebussuûd, t.y., s. 2b). Aslen Hersekli olan Ali Paşa 1520'li yıllarda devşirme yoluyla İstanbul'a getirilmiş Kanunî Sultan Süleyman'ın tahta çıktığı ilk yıllarda saraya girmiştir. Enderun'da eğitimini tamamlamış mîr-i alem, yeniçeri ağalığı, Rumeli beylerbeyliği, Mısır beylerbeyliği görevlerinde bulunmuştur. 1553'te ikinci vezir 1561'de ise vezir-i âzam olmuş 1565'te vefat edene kadar vezir-i âzamlık görevi sürdürmüştür.

2.2. Telif Metodu

Ebussuûd eserinde kendine özgü bir yöntem izlemiştir. İzleyeceği metodu şöyle tarif eder:

“Ehâdis-i sahihten ve rivâyet-ı sarîhtan ve ahbâr-ı menkûleden ve âsâr-ı makbûleden ed'îyye-i mücerrebeye câmi ve her murâd için dua okumaya nâfidir. Amma hemen sahabe ve tabiin ve meşâyih-i mütekaddimin rıdvânullâhi Teâlâ ecmainin Hazreti Rasullullah sallallahu aleyhi ve sellem'den rivayet eylediklerini iktisar edip şerhlerini Türkî dilince tercüme eyledim ki Burada bir mukaddime ve yedi bâb zikrolunur.” (Ebussuûd, t.y., s. 4ab).

Müellif burada şu hususlara değinmektedir.

a) Eserini sahih/sarih hadisler, menkul haber ile makbul asârdan tecrübe edilmiş dualardan oluşturduğunu

Çalışmanın ileriki sayfalarına etraflıca görüleceği üzere müellif buna uymamış, aksine eserinde sahih/hasen rivayetlerin yanı sıra çok sayıda zayıf hatta mevzu rivayetlere yer vermiştir.

a) Gerek sahabe gerek tabinin gerekse meşâyih-i mütekaddiminin Hz. Peygamber'e (s.a.) atfettiği duaları ihtisar ederek Türkçe tercümesiyle verdiğini

Müellif, Hz. Peygamber'e (s.a.) atf edilen merfu/mevkuf rivayetleri (aynı lafızlarla/olduğu gibi değil de) ihtisar ederek Türkçe tercümeleri ile vermektedir (Ebussuûd, t.y., s. 4a).

Örnek:1

“أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ، بَأَيْهِمْ أَقْتَدَيْتُمْ أَهْتَدَيْتُمْ” hadisini “Buyurdu fahr-i alem, كَالنُّجُومِ، بَأَيْهِمْ أَقْتَدَيْتُمْ أَهْتَدَيْتُمْ”⁴ şeklindeki rivayetin baş tarafı hazfedilerek verilmiştir (Ebussuûd, t.y., s. 2a).

Örnek:2

Yemekten önce besmele çekilmesi konusu şöyle işlenmiştir.

“Aişe hazretleri rivayet eyledi ki Hazreti Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki; Kaçan biriniz (her kim) yemek istese (yiyecekse) Allahu Tealâ'nın ismini zikir eylesin ve eğer taaminin

4 Suyûtî, *Câmi'u'l-kebir*, 1/660.

evvelinde unutursa hatırladığı vaktin Bismillâhi evvelihî ve âhirihi diye” (Ebussuûd, t.y., s. 27a).

Müellif konuyu işlerken kişinin yapması gereken dua kısmını Arapça, açıklayıcı kısımlar ise Türkçe'ye tercüme ederek vermiştir. Böylece okuyucunun konuyu bütünüyle kavraması sağlanmış hadisten istifade edilmesi noktasında oldukça önemli bir metot izlenmiştir.

Müellifin rivayetlerin ihtisarı ve Türkçe çevirisi konularındaki metodunu eserinin tamamında izlediği görülmektedir.

Çalışmanın bir mukaddime ve yedi bölümden oluştuğunu;

Müellif eserini bu hususa uygun şekilde bir mukaddime ve yedi bölümden oluşturmuştur.

Eserin telif metodu ile ilgili olarak yukarıda bahsi geçen hususlara aşağıda zikredilecek maddeler ilave edilebilir.

1-Müellif, bütün bölümlerde çok sayıda dua içerikli rivayete yer vermiştir.

Mukaddimenin başında bir adet merfu ve bir adet mevkuf habere yer vermiştir. Daha sonra duanın tanımlanması kısmında bir merfu, faziletleri bölümünde dört merfu ve duanın makbuliyetinin ele alındığı pasajda bir merfu haber olmak üzere yedisi merfu biri mevkuf toplam sekiz rivayeti aktarmıştır. Birinci Bölümde; Esmâü'l-hüsna ve ism-i a'zam ile ilgili değerlendirmeler yapılırken iki merfu rivayete yer verilmiştir. Akabinde sahabe ravisi zikredilerek “Evvelki rivayet”, “İkinci rivayet”, “Üçüncü rivayet” şeklinde açılan on iki başlıktan sonra seçtiği rivayetler zikredilmiştir. Böylece birinci bölümde toplam on dört merfu haber kullanılmıştır. İkinci Bölümde; yolculuk, gaza (cepheye gitme), yeme-içme, korku, hastalık, sıkıntı ve benzeri durumlarda okunacak duaların ele alınacağı belirtilmiştir. Konuya sahabeden konu ile ilgili bir aktarımın akabinde genel de sahabe ravisi belirtilerek dokuzu merfu on rivayet aktarılmıştır. Üçüncü Bölümde; sabah akşam, uyuma-uyanma durumlarında okunacak duaların ele alındığı bölümdür. Biri mevkuf olmak üzere on üç merfu toplam on dört rivayet zikredilmiştir. Dördüncü Bölümde; yeme-içme, giyinme-soyunma, eve-hamama girip çıkarken okunacak duaların yer aldığı bölümdür (Ebussuûd, t.y., s. 27a). Burada on bir rivayete yer verilmiştir. Beşinci Bölümde; kişinin kendisi, malı mülkü ailesinin muhafazasına dâir okunacak duaların yer aldığı bölümdür. Burada yedi hadis yer almaktadır (Ebussuûd, t.y., s. 31b). Altıncı Bölümde; oruç, bayram, Kâdir gecesi, Cuma ve Arefe günlerinde okunacak duaların ele alındığı belirtilen bölümdür. Bu bölümde genelde sahabe ismi zikredilerek on merfu rivayet zikredilmiştir. Yedinci Bölümde; özel durumlarda kılınacak namazlar ve naslarda geçen duaların yer aldığı bölümdür. Burada on üç rivayet aktarılmıştır.

2-Müellif çalışmasının sadece bir yerinde rivayetin sahih olduğuna dâir bilgi aktarımında bulunmaktadır.

Beşinci bölümün son kısmında aktardığı “عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَاهُ الْأَمْرُ «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ»، وَإِذَا أَتَاهُ الْأَمْرُ يَكْرَهُهُ، قَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ تَشْهِدُ بِحَقِّهِ» hadisin akabinde rivayetin tashih edildiğini “*İmâm Hâkim buyurdu ki bu hadis gayretle sahihtir*” (Ebussuûd, t.y., s. 31b) ifadesi ile belirtir (Hâkim en-Nîsâbûrî, 1990, s. 4/677). Bunun dışında tashih ile ilgili değerlendirme veya iktibaslarına rastlamadık.

3- Rivayeti nereden alındığına dair bazen referanslar zikreder.

Meselâ,

“İmam Taberânî rahmetullahi aleyh rivayet eyledi ki...”(Ebussuûd, t.y., s. 17b) diyerek rivayetin kaynağına işaret eder.

4 - Bazen sahabe ismi zikredilerek, bazen de “Hazreti Rasulullah salallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki” ifadesi akabinde hadisi aktarılır (Ebussuûd, t.y., s. 13b).

5 –Bazen rivayetin (şâhid’ini) farklı sahabeden geldiğini şu şekilde belirtir.

Mesela,

“Ebu Derdâ ve İbn Abbas hazretleri radiyallahu anhum rivayet eylediler ki ism-i a’zam “Rabbi! Rabbi! Rabbidir! ve dâhi Aişe hazretleri radiyallahu anha ve an ebihâ rivayet eyledi ki.....” (Ebussuûd, t.y., s. 17a) denilerek rivayetin hem Ebu Derdâ hemde İbn Abbas’tan aktarıldığını belirtmektedir.

2.3. Eserin Muhtevası

Mukaddime ve yedi bölümden oluşan eserde; önce dua tanımlanmış kabul şartları ve makbul vakitlere işaret edilmiştir. Akabinde ism-i a’zam ile yapılacak dualardan bahsedilerek farklı amaçlar için yapılacak dua örnekleri verilmiştir. Yolculuk-savaş-korku zamanları, sabah-akşam-uyuma-uyanma durumları, yeme-içme-giyinme esnasında okunacak dualar aktarılmıştır. Daha sonra kişinin kendisi-ailesi-malı-sevdikleri için yapabileceği dualar, oruç-bayram-kadir gecesi-arefe günü duaları ile özel zamanlarda kılınacak namaz ve okunacak dualar zikredilmiştir.

Ebussuûd bu konular ile ilgili üçü mevkuf seksen dördü merfu olmak üzere seksen yedi rivayete eserinde yer vermiştir. Bu rivayetlerin tamamını etraflı bir şekilde incelenmesini bir makaleye sığdırmak mümkün değildir. Bu itibarla Duânâme de yer verilen rivayetlerin sayısının çok oluşu sebebiyle makalenin sayfa sınırlarını zorlamamak adına rivayetlerinin tamamı için kaynak tespiti ve tashih işlemleri yapılmamıştır. Bununla birlikte Duânâme de yer alan rivayetlerin alındığı kaynaklar ve sıhhat durumları hakkında bir kanaate ulaşmak, Ebussuûd’un bu çerçevede hadis sahasındaki yerine işaret etmek üzere mezkur rivayetlerin yarısından fazlasına tekabül eden miktardaki (kırk yedi) rivayetler(i) ele alınmıştır. Eserin mukaddime kısmı, birinci ve ikinci bölümde yer alan otuz iki rivayetin tamamı ele alınmış diğer bölümlerden ise bölüm girişlerindeki rivayetlerin ilk üç hadisi incelemeye tabi tutulmuştur.

2.4. Eserde Yer Alan Rivayetler

Rivayetin Geçtiği Yer	Genel Rivayet Sayısı	İncelene Rivayet Sayısı
Mukaddime	8	8
Birinci Bölüm	14	14
İkinci Bölüm	10	10
Üçüncü Bölüm	14	3
Dördüncü Bölüm	11	3
Beşinci Bölüm	7	3
Altıncı Bölüm	10	3

Yedinci Bölüm	13	3
Toplam	87	47

Tablo 1 : Rivayetlerin Bölümlere Göre Dağılımı

Mukaddime ve yedi bölümden oluşan çalışmada yer verilen rivayetlerin bölümlere dağılımı birbirinden farklılık arz etmektedir. Mukaddimedeki biri mevkuf yedisi merfu olmak üzere sekiz, birinci bölümde on dört merfu, ikinci bölümde biri mevkuf dokuzu merfu on rivayet, üçüncü bölümde biri mevkuf on üçü merfu on dört, dördüncü bölümde on bir merfu rivayet, beşinci bölümde yedi merfu, altıncı bölümde on merfu rivayet, yedinci son bölümde ise on üç merfu rivayet olmak üzere eserin tamamında üçü mevkuf seksen dördü merfu toplam seksen yedi rivayet yer almıştır.

Duânâmenin kırk bir varaktan oluştuğu düşünüldüğünde varakın her bir yüzüne bir rivayet düşmektedir. Bu durum eserde yeterli miktarda rivayetin yer aldığı, konunun bu çerçevede hadislerle sağlam bir zemine oturtulmaya çalışıldığını göstermektedir. Rivayetlerin Arapça'larının yanı sıra rivayetin anlaşılmasına dönük yapılan açıklama ve izahâtlar da eklendiğinde eserin neredeyse tamamının rivayetlerden oluştuğu söylenebilir.

2.4.1. İncelen Rivayetler

Rivayetler incelenirken çalışmada aktarıldığı şekilleri muhafaza edilmiş aynı manâya gelen farklı rivayetlere (mütâbilerine) mümkün mertebe gidilmeyerek, müellifin tercih ettiği rivayet metni baz alınmıştır. Rivayetin öncelikle Kütüb-i Tis'a'da olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmış burada bulunamadıysa diğer kaynaklara başvuru yapılmıştır. Bu itibarla incelenen rivayetlerin Buhârî (öl. 256/870) ve/veya Müslim'in (öl. 261/875) el-*Câmiu's-sahîh*lerinde bulunması durumunda rivayetin kaynağı ve sıhhat için yeterli görülerek sâir çalışmalara bakılmamıştır. Aynı yol bir rivayetin Kütüb-i Sitte'de bulunması durumunda; Kütüb-i Tisâ'ya bakılmaması için de izlenmiştir. Yani bir rivayetin Kütüb-i Sitte'nin herhangi bir çalışmasında bulunması yeterli görülmüş rivayet için Kütüb-i Tis'a'ya başvurulmamıştır.

Rivayetlerin sıhhat tespiti için ise geniş çaplı tahric işlemi yapılmamış, genelde rivayetlerin aktarıldığı eserlerin tahkikli nüshâları tercih edilerek muhakkiklerin tashih değerlendirmeleriyle yetinilmiştir. Tashihe dâir gerekli malûmâtlara ulaşılmadığı durumlarda sâir tahric çalışmalarına gidilmiştir.

Yukarıda bahsedildiği üzere Duânâme'de geçen seksen yedi rivayetin kırk yedisi incelenmiştir. Mukaddime ile ilk iki bölümdeki tüm rivayetlerin tamamı ve sonraki bölümlerin ise ilk üç rivayeti incelenmiştir. Rivayetler eserdeki sıralama gözetilerek incelenmiş rivayetin ilgili eserde geçtiği yere işaret edilerek hadis kaynağına yapılack atıf kaynakları kısmına bırakılarak aşağıdaki şekilde numaralandırılmıştır.

1- “Hak Teâlâ'nın takdirinden sakınmak fayda eylemez, ama duan fayda eyler, nazil kazayı ref eder ve dahi henüz nazil olmayanı def eder (Ebussuûd, t.y., s. 5a).

2- “Enes b. Mâlik'ten aktarılan mevkuf rivayette hırsızın, malına el koyup öldürmek üzere oldukları şahsın son dileği olarak kıldığı namazın akabinde “ يا ودود! يا ذا العرش المجيد يا فعال لما يريد أسألك بعزك الذي لا يرام ” /Ey Sevgili, Ey Yüce Arş'ın sahibi her istediğini

yapmaya muktedir Allah'ım! Sonsuz izzetin, kavuşulmayan saltanatın ve Arş'ını kaplayan nûrun hürmetine beni şu hırsızın şerriinde koru! ” duasını üç kez okuduğunda gökten inen bir meleğin hırsız öldürdüğü belirtilir (Ebussuûd, t.y., s. 6ab).

3- “Dua ibadettir”(Ebussuûd, t.y., s. 10b).

4- “Hak Teâlâ'ya duadan daha sevgili bir nesne yoktur” diye buyurmuştur (Ebussuûd, t.y., s. 10a).

Tirmizî (öl. 279/892) bu rivayetin sıhhati hakkında garib derken, Hâkim eserine (1990, 1/166) almış İbn Mâce'yi (öl. 273/887) tahkik eden Şuayb el- Arnavut (öl. 2016) ise rivayeti hasen şeklinde değerlendirmiştir.

5- “Her kim Hâk Teâlâ'ya dua okumaya Hâk Teâlâ ona hışm eder (Ebussuûd, t.y., s. 10a).

6- “Duada acizlik eylemen zira tahkiken kimsen dua ile helâk olmaz” (Ebussuûd, t.y., s. 10a).

7- “Dua müminin silahı, dinin direği, göklerin ve yerin nurudur (Ebussuûd, t.y., s. 10a).

8- “Nimetiyle hayırlı şeyleri tamamlayan Allah'a hamdolsun”(Ebussuûd, t.y., s. 14b).

9-“Allah'ın doksan dokuz ismi var. Bunları sayan cennete girer (Ebussuûd, t.y., s. 14b).

10- “Cennetteki derecelerin en üstünü vesile makamıdır (Ebussuûd, t.y., s. 14a).

11- “Hz. Peygamber (s.a.), bir gün camiye girdi. Bir sahabî namaz kılıyordu. Bu sahabî namazdan sonra şöyle diyerek dua etmeye başladı: اللَّهُمَّ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْمَنَّانُ بَدِيعَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. “Allah'ım! Senden başka ilah yoktur. (Sen), Mennânsın (Çok nimet verensin), gökleri ve yeri yokken vâd edensin, celâl ve ikram sahibisin. (Sen'den talepte bulunuyorum)”. Bu duayı işiten Peygamber (s.a.), ‘Onun Allah'a ne ile dua ettiğini biliyor musunuz? Allah'ın İsm-i âzam'ı ile dua etti ki, bu şekilde dua edildiğinde, Allah kabul eder ve istenileni verir’ buyurdu (Ebussuûd, t.y., s. 14a).

12- “Yunus peygamberin, balığın karnında yaptığı dua; لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ Ey rabbim! Senden başka ilâh yoktur, seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, gerçekten zâlimlerden oldum’ şeklinde idi. Allah bu sözlerle dua eden Müslümanın duasını mutlaka kabul eder (Ebussuûd, t.y., ss. 15a-16b).

13- “Büreyde'den aktarıldığına göre: Hz. Peygamber bir sahâbînin, “Allah'ım! Şüphesiz ben tanıklık ederim ki gerçekten sen Allah'sın, senden başka ilah yoktur. Teksin, Samed'sin, çocuğu olmayansın, doğrulmayansın ve hiçbir dengi bulunmayansın. Kendisiyle istenildiğinde red olunmayan ismin ile senden istiyorum” diye dua etti. Bunun üzerine, Hz. Peygamber “Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki bu kimse Allah'a ism-i a'zam ile dua etti ki ism-i a'zam ile dua edildiği zaman Allah bu duayı kabul eder ve bu isimle dua edildiği zaman (istenileni) verir” buyurdu (Ebussuûd, t.y., s. 16b).

14- “Esmâ binti Yezîd Resûlullah'ın (s.a.); “Allah'ın ism-i a'zam'ı, şu iki ayetin içindedir: “İlahımız, tek olan ilahdır, ondan başka ilah yoktur. O Rahmân ve Rahîm'dir⁵ ile Âl-i İmrân suresinin girişindeki Elif-lâm-mim. Allah kendisinden başka bulunmayandır. Diridir, kayyumdur”⁶ diye buyurduğunu

⁵ el-Bakara 2/163.

⁶ el-Âl-i İmrân 3/1-3.

belirtmiştir (Ebussuûd, t.y., s. 16a).

15- “Muaz b. Cebel Hz. Peygamber’in (s.a.) “Ya ze’l-celâli ve’l-ikram” diye tekrar tekrar dua eden bir adamı görünce ona “Duan kabul olundu, (dilediğini) iste” dediğini aktarır (Ebussuûd, t.y., s. 16a).

16- Ebu’l-Ümâme Hz. Peygamber’in (s.a.); “Kim, ya erhame’r-râhimîn” ifadesini üç kez tekrarlayarak dua ederse, Allah ona “erhamu’r-râhimîn sana icâbet ediyor, dilediğini iste” diyen bir melek gönderir” dediğini nakleder (Ebussuûd, t.y., s. 17b).

17- “Muaz b. Cebel Hz. Peygamber’in (s.a.); “Önemli bir işi için sabah namazını kılıp gün doğmadan önce yüz defa “اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّكَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَكَ كُفُوا أَحَدًا” diye dua eden kişinin istediğini Allah ya o gün veya en geç üç güne kadar verir” diye buyurduğunu (Ebussuûd, t.y., s. 17b) aktarır.

Yaptığımız incelemede müellifin aktardığı lafızlarla yüz kere bu duayı okuyan kimse şeklinde bir rivayeti tespit edemedik.

18- Taberânî’nin rivayet ettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.); “Kim bu duayı okuyup Hak Teâlâ’dan bir nesne isterse elbette Hak Teâlâ onu dilediğini verir (Ebussuûd, t.y., s. 17a).

Bu duanın Taberânî’de geçtiğini belirten müellif, rivayeti Taberânî’de geçtiği şekliyle iktibas etmemiş rivayetin başlangıcında yer alan “بِهَوْلَاءِ الْكَلِمَاتِ الْخَمْسِ” kısmını hazfetmiştir.

19- “İbn Abbas, bir kişinin Hz. Peygamber’e (s.a.) hiç rededilemeyecek dua var mıdır diye sorduğunda Hz. Peygamber’in ona; “أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الْأَعْلَى الْأَعَزِّ الْأَجَلِّ الْأَكْرَمِ” diye dua et duan kabul edilir” diye buyurduğunu aktarır” (Ebussuûd, t.y., s. 17a).

20- “Ebu Derdâ ile İbn Abbas’a göre, ism-i a’zam “ربى” “ربى” ifadesidir. Hz. Aişe, Hz. Peygamber’in (s.a.); “Kim Bâri Teâlâ’dan üç kere “يَا رَبِّ” diye talepte bulunursa Bâri Teâlâ ona “Lebbeyk kulum ne istersen vereyim/” رَبِّكَ عَبْدِي سَلْ نُعْطُ” diye karşılık vereceğini aktarmıştır (Ebussuûd, t.y., s. 17a).

21- “Muaviye Hz. Peygamber’in (s.a.) “Allah şu ifadelerle dua edenin duasını kabul eder” diye buyurduğu nakletmiştir.

Bu rivayet on sekizinci sırada Taberânî’den aktarılan rivayetin tekrarıdır. Burada farklı olarak sahabe ravisi zikredilmiş ve daha önce rivayetin başlangıç kısmından hazf edilen “بِهَوْلَاءِ الْكَلِمَاتِ الْخَمْسِ” ifadeleri iktibas edilen metne uygun olarak verilmiştir (Ebussuûd, t.y., s. 18b).

22- “Kim sabah kalktığında وَلَا سُبْحَانَ اللَّهِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، deyip istiğfar ettikten sonra dua ederse duası kabul olur.” (Ebussuûd, t.y., s. 18a).

23- Sahabe; yolculuğa çıkacak kişinin; istihare, istiğfar, yakınlarla helâlleşme, (ilk rekatinde Fatihâ-Kafirun ikinci rekatinde Fâtihâ-İhlâs surelerini okuyarak) kılacağı iki rekat namaz, Kureyş suresinin tilaveti, “اللَّهُمَّ بِكَ أَسْتَعِينُ، وَعَلَيْكَ أَتَوَكَّلُ، اللَّهُمَّ ذَلِّلْ لِي صَعُوبَةَ أَمْرِي، وَسَهِّلْ عَلَيَّ مَشَقَّتَهُ” duasının okunması işlerini yaptıktan sonra kalktığında, menzile vardığında, şehre/köye yaklaştığında dua okumasının gerekli olduğunu nakletmişlerdir (Ebussuûd, t.y., s. 20ab).

24- Enes b. Mâlik, Hz. Peygamber'in (s.a.) sefere çıkacağı vakit "Allah'ım! Destekçim ve yardımcım sadece sensin. Sayende hareket ediyor, düşmana ulaşıyor ve yine sayende savaşıyorum diyerek dua ettiğini aktarmıştır (Ebussuûd, t.y., s. 20a).

25- Abdullah b. Ebî Evfâ'dan aktırıldığına göre Hz. Peygamber (s.a.) düşmanın üzerine yürüdüğünde; "Kitabı indiren, bulutları yürüten, toplumları helak eden Allah'ım Onları hezimet uğrat, bize onlara karşı yardım et" diye dua etmiştir (Ebussuûd, t.y., s. 21b).

26- Hz. Peygamber gazilerle birlikte "Allah'ım bana olan vadini tamamla, Vadini ver/zafer nasip et" diye dua ederdi (Ebussuûd, t.y., s. 21b).

27- Hz. Peygamber üzüntü anlarında "Azim ve Halim Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Göklerin, yerin ve yüce arşın rabbinden başka hiçbir ilâh yoktur" derdi (Ebussuûd, t.y., s. 21a).

28- Hz. Peygamber üzüntü anlarında "Ey hayy ve kayyum olan Allah'ım senin rahmetin hakkı için senden yardım diliyorum" derdi (Ebussuûd, t.y., s. 21a).

29- Hz. Peygamber'in (s.a.) Hz. Ali'ye; "Ey Ali! Ne zaman darlığa düşsen "بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ" de, Allah Teâlâ senden her türlü sıkıntıyı giderir" dediğini aktarmaktadır (Ebussuûd, t.y., ss. 21a-22b).

30- Ebu Katâde'den aktarıldığına göre Hz. Peygamber (s.a.); "Kim sıkıntılı olduğu vakit Âyetü'l-kürsî ile Bakara suresinin son kısmını okursa Allah onun sıkıntısını giderir" diye buyurmuştur (Ebussuûd, t.y., s. 22b).

31- Hz. Aişe, Hz. Peygamber'in (s.a.) hasta olan kimselere elini hasta üzerine koyarak; "İnsanların rabbi olan Allah'ım! Sıkıntısını gider, şifa ver! Şifa veren sensin, senden başka şifa verecek yoktur. Öyle şifa ver ki hiçbir hastalık kalmasın" dediğini bildirdi (Ebussuûd, t.y., s. 22b).

32- Hz. Peygamber bedeninde ağrı olan Osman b. Ebi'l-As'a; "Elini ağrıyan yerine koyup üç kez "Bismillahi/الله" yedi defa "أَعُوذُ بِاللَّهِ وَقُدْرَتِهِ مِنْ شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحَاذِرُ" de" dedi. Osman, onları okuyunca ağrıları gitti (Ebussuûd, t.y., s. 22a).

33- Osman b. Affân'dan aktırıldığına göre Hz. Peygamber (s.a.); Kim sabah ve akşam üç kez "بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ" derse ona hiçbir zarar gelmez. Eğer sabah okursa akşama kadar, eğer akşam okursa sabaha kadar güvende olur" diye buyurdu (Ebussuûd, t.y., ss. 22a-23b).

34- Ebu'd-Derdâ Hz. Peygamber'in; "Kim sabah ve akşam yedi kez ,عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ" derse Allah Teâlâ onun dünyevi ve uhrevi tüm ihtiyaçlarına kefil olur) dediğini aktarmaktadır" (Ebussuûd, t.y., s. 24b).

35- İbn Abbas'tan aktarıldığına göre Hz. Peygamber (s.a.); "Kim sabah vaktin de üç kez "اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ بِكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ" derse yüce Allah o kimseye nimetini gün be gün vererek tamamlar." diye buyurmuştur (Ebussuûd, t.y., s. 24a).

36- Hz. Aişe'den aktarıldığına göre Hz. Peygamber (s.a.); "Biriniz yemek yiyeceği vakit "Bismillah" desin eğer yemekten önce besmele çekmeyi unutursa o vakit "بِسْمِ اللَّهِ أَوْلَهُ وَأَجْرُهُ" desin" diye buyurdu (Ebussuûd,

t.y., s. 27a).

37- Ebu Said el-Hudrî,(Yapılan tezde rivayeti aktaran sahabe ismi Ebu Said'ul-Hazerî şeklinde hatalı okunmuştur. Doğrusu Ebu Said el-Hudrî olmalıdır. Kaleli, 2014) Hz. Peygamber'in (s.a.) yemekten sonra "الحمدُ لله الذي أطعمنا وسقانا وجعلنا مسلمين" şeklinde dua ettiğini bildirmektedir (Ebussuûd, t.y., s. 27a).

38- İbn Abbas'tan aktarıldığına göre Hz. Peygamber (s.a.); "Kim yemek yedikten sonra "اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ،" içeceklerden sonra "اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ، وَزِدْنَا مِنْهُ" "اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِيهِ، وَزِدْنَا مِنْهُ" dese Allah Teâlâ o kimseye nimetlerini eksiltmeden artırır" diye buyurdu (Ebussuûd, t.y., s. 27a).

39- Hz. Ayşe Hz. Peygamber'in (s.a.); "Müminlerin iman bakımından en mükemmeli, hem ahlâkı en güzel hem de ailesine letâfetle davranandır (Ebussuûd, t.y. 37b'de geçiyor. Normal şartlarda daha önceki varaklarda geçiyor olmalıydı) diye buyurduğunu aktarmaktadır.

40- Hz. Peygamber'in (s.a.); "Herhangi biriniz evlendiğinde ya da bir hizmetçi edindiğinde elini o kişinin başının üzerine koyarak "Allah'ım! Hem bunun hem de bunda yarattığın huyların hayırlısını diliyorum. Bunun şerrinden ve bunda var ettiğin huyların şerrinden sana sığınıyorum." diye dua etsin buyurdu." (Ebussuûd, t.y., s. 38b).

41- Hz. Peygamber torunları Hasan ve Hüseyin için "أَعِيذُكُمْ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ لَئِيمٍ لَأَمَّةٍ" diye dua ederdi (Ebussuûd, t.y., s. 38b).

42- Talha b. Ubeydullah'ın aktardığına göre Hz. Peygamber (s.a.); Yeni ay çıktığında "Allah'ım onu bize emniyet, iman ve selamet kıl, Ey Hilâl! Benimde senin de rabbın Allah'tır" diye dua ederdi (Ebussuûd, t.y., s. 31b).

43- Hz. Peygamber (s.a.) orucunu açtığında; "Allah'ım senin rızan için oruç tuttum, verdiğin rızıkla orucu açtım, bizden kabul eyle, Sen işiten ve bilensin" diye dua ederdi (Ebussuûd, t.y., s. 31a).

44- Hz. Peygamber (s.a.); "Oruçlunun Allah'ım! Her şeyi kuşatmış rahmetin ile bağışlanmamı diliyorum" duası ret olunmaz."(Ebussuûd, t.y., s. 31a) diye buyurdu.

45- Câbir b. Abdullah Rasûlullah'ın (s.a.) ashaba Kur'an Surelerini öğretir gibi tüm işler için istihareye yatmayı öğrettiğini (Ebussuûd, t.y., s. 34b) nakletmiştir.

46- Abdullah b. Evfâ Rasûlullah'ın (s.a.); "Kişi, ihtiyacı olan bir şeyi Allah'tan veya bir insandan isteyeceği zaman önce güzelce abdest alsın, sonra iki rek'at namaz kulsun. Sonra Allah'ı zikredip Resûlullah'a salavat getirsin ve لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْكَلِيمُ الْكَرِيمُ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَسْأَلُكَ مُوجِبَاتٍ رَحْمَتِكَ وَعَزَائِمَ مَغْفِرَتِكَ، وَالْغَنِيمَةَ مِنْ كُلِّ بَرٍّ، وَالسَّلَامَةَ مِنْ كُلِّ لَئِيمٍ، لَا تَدْعُ لِي ذَنْبًا إِلَّا غَفَرْتَهُ، وَلَا هَمًّا إِلَّا فَرَجْتَهُ، وَلَا حَاجَةً لِي إِلَّا فَضَيْتَهَا، desin (Ebussuûd, t.y., s. 34a) diye buyurduğunu aktarmaktadır.

47- " Hz. Peygamber amcası Abbas'a "ألا أعطيك؟ ألا أمنحك؟ ألا أحيوك؟ ألا أفعل بك عشر خصال إذا أنت فعلت ذلك غفر الله لك" "ذنبك أوله وآخره وقديمه وحديثه وخطأه وعمده، وصغيره وكبيره، وسره وعلانيته، عشر خصال، أن تصلي أربع ركعات تقرأ في كل ركعة فاتحة الكتاب وسورة، فإن فرغت من القرآن قلت: سبحان الله والحمد لله ولا إله إلا الله والله أكبر خمس عشرة مرة، ثم تركع فتقولها وأنت راعع عشرًا، ثم ترفع رأسك من الركوع فتقولها عشرًا، ثم تهوي ساجدًا، فتقولها وأنت ساجد عشرًا، ثم ترفع رأسك من السجود فتقولها عشرًا، ثم تسجد فتقولها عشرًا، ثم ترفع رأسك فتقولها عشرًا، فذلك خمس وسبعون في كل ركعة، تفعل ذلك في الأربع ركعات إن استطعت أن تصلها في كل يوم مرة فافعل عشرًا، فإن لم تفعل ففي كل جمعة مرة، فإن لم تفعل ففي كل شهر مرة، فإن لم تفعل ففي كل سنة مرة، فإن لم تفعل ففي عمرك مرة" diyerek (Ebussuûd, t.y., s. 36b) tesbih namazını öğretmiştir.

2.4.2.İncelenen Rivayetlerin Kaynakları

S. No	Rivayetin Geçtiği Yer	Kaynak		Sihhat Durum	
		Kütüb-i Tis'a	Diğer		
1	Mukaddime	Tirmizî, "De'avât", 101		Zayıf	el-Elbânî, <i>S.daiife</i> 14/594
2	Mukaddime		Makdisî 105	Zayıf	el-Elbânî, <i>S.daiife</i> 13/530
3	Mukaddime	Ebû Dâvûd,(Ebû Dâvud, 1998) "Vitr", 23; Tirmizî, "Tefsîru'l-Kur'ân", 3		Sahih	Tirmizî
4	Mukaddime	(Mace, 1975)İbn Mâce, "Duâ", 2; Tirmizî, "De'avât", 1		Hasen	Tirmizî
5	Mukaddime	Tirmizî, "De'avât", 1		Hasen	el-Elbânî, <i>S.Edebi'l-müfred</i> 246
6	Mukaddime		İbn Hibbân 1/355	Zayıf	el-Elbânî, <i>D.Terğîb</i> 1/503
7	Mukaddime		Ebû Ya'lâ 1/422	Mevzu	el-Elbânî, <i>D.Terğîb</i> 1/504
8	Mukaddime	İbn Mâce, "Edeb", 25		Hasen	Şuayb el-Arnâvut'un İbn Mâce tahkik notu
9	1.Bölüm	Buhârî, "De'avât" 68		Sahih	Buhârî
10	1.Bölüm	Müslim, (Müslim, 1374-75/1955-56)"Salat", 7		Sahih	Müslim
11	1.Bölüm	Tirmizî, "De'avât", 100; Nesâî, "Sehiv", 58		Sahih	El-Elbânî, <i>S.da'ife</i> 7/1310
12	1.Bölüm	Tirmizî, "De'avât", 85		Sahih	Zeylaî 2/368
13	1.Bölüm	Tirmizî, "De'avât", 64		Hasen	Tirmizî
14	1.Bölüm	İbn Mâce, "Dua", 9		Zayıf	Şuayb el-Arnâvut'un İbn Mâce tahkik notu Dua 9
15	1.Bölüm	Tirmizî, "De'avât", 94		Hasen	Tirmizî
16	1.Bölüm		Hâkim, 1/728	Sahih	Hâkim 1/728
17	1.Bölüm	Tespit Edilemedi			
18	1.Bölüm		Taberânî, Dua 56	Zayıf	el-Elbânî, <i>S.dâife</i> , 11/487
19	1.Bölüm		Taberânî Dua 53	Mevzu	Zehebî <i>el-Muğnî</i> , 2/851
20	1.Bölüm		Bezzâr, 18/130	Zayıf	el-Elbânî, <i>D.Terğîb</i> 1/509
21	1.Bölüm		Taberânî, Dua 56	Zayıf	el-Elbânî, <i>S.dâife</i> , 11/487
22	1.Bölüm	Buhârî, "Teheccüt",		Sahih	Buhârî

23	2. Bölüm		Kaynak yok (Nevevî, <i>el-Ezkâr</i> 'da (1/353) hadis olarak değil güzel bir söz şeklinde vermektedir)		
24	2. Bölüm	Ebû Dâvûd, "Cihad", 97; Tirmizî, "De'avât", 121		Sahih	Şuayb el-Arnâvut'un Ebû Dâvûd tahkik notu.
25	2. Bölüm	Buhârî, "De'avât", 58		Sahih	Buhârî
26	2. Bölüm	Müslim, "Cihad", 58		Sahih	Müslim
27	2. Bölüm	Buhârî, "De'avât", 26		Sahih	Buhârî
28	2. Bölüm	Tirmizî, "De'avât", 91		Zayıf	Tirmizî
29	2. Bölüm		Ali el-Muttâkî 2/124	Mevzu	İbn Hacer, 8/99
30	2. Bölüm		Ebu Usâme 1/397	Zayıf	Ebu Usâme 1/397
31	2. Bölüm	Buhârî, "Tıb", 38		Sahih	Buhârî
32	2. Bölüm	Müslim, "Selâm", 67		Sahih	Müslim
33	3. Bölüm	Ebû Dâvûd, "Dua", 14; Tirmizî, "De'avât", 13		Sahih	Şuayb el-Arnâvut'un Ebû Dâvûd tahkik notu
34	3. Bölüm	Ebû Dâvûd, "Edeb", 8		Mevzu	el-Elbânî, <i>S. dâife</i> 11/449; Şuayb el-Arnâvut'un Ebû Dâvûd tahkik notu.
35	3. Bölüm		İbnü's-Sünnî 52	Mevzu	Zehebî, <i>Mizân</i> 3/253
36	4. Bölüm	İbn Mâce, "Et'ime", 7; Tirmizî, "Et'ime", 47		Sahih	Tirmizî
37	4. Bölüm	İbn Mâce, "Et'ime", 52; Tirmizî, "De'avât" 16		Zayıf	el-Elbânî, <i>D. Tirmizî</i> , 448
38	4. Bölüm	Ebû Dâvûd, "Eşribe", 22		Hasen	Şuayb el-Arnâvut'un Ebû Dâvûd tahkik notu.
39	5. Bölüm	Tirmizî, "İman", 6		Hasen	Tirmizî
40	5. Bölüm	Ebû Dâvud, "Nikâh", 45		Hasen	Şuayb el-Arnâvut'un Ebû Dâvud tahkik notu
41	5. Bölüm		Abdurrezzak 4/336	Zayıf	Beşşâr Avvâd, 31/474
42	6. Bölüm	Tirmizî, "De'avât", 51		Hasen	Tirmizî

43	6. Bölüm		İbn Sünnî 430	Zayıf	el-Elbânî, <i>İrvâ ü'l-ğalîl</i> 4/36
44	6. Bölüm	İbn Mâce, "Sıyâm", 48		Hasen	Şuayb el-Arnâvut'un İbn Mâce tahkik notu.
45	7. Bölüm	Buhârî, "Tevhid", 10		Sahih	Buhârî
46	7. Bölüm	Tirmizî, "Vîtir", 17		Zayıf	el-Elbânî, <i>D.Terğîb</i> 1/214
47	7. Bölüm	Ebû Dâvûd, "Tatavvu", 14		Hasen	Şuayb el-Arnâvut'un Ebû Dâvûd tahkik notu

Tablo 2 İncelenen Rivayetlerin Kaynakları

Tabloda görüleceği üzere 17 ve 23 nolu rivayetlerin (yaptığımız incelemede) kaynaklarına ulaşılamamıştır. Bunların dışında kalan 45 rivayetin 32'si kütüb-i sitte eserlerinde tespit edilmişken 13 tanesinin ise Kütüb-i tis'a dışındaki çalışmalarda geçtiği görülmüştür. Bu durum müellifin aktardığı rivayetlerin daha çok kütüb-i sitte'de yer aldığını göstermektedir. Rivayetler Kütüb-i tis'a'da en çok Ebu İsa et-Tirmizî'nin *es-Sünen*'inde geçmekte Buhârî ve Müslim'in *el-Câmi'us-sahih* lerinin geçen rivayetlerini sayısı dokuz ile sınırlı kalmaktadır. Daha sonra ise diğer musannifler gelmektedir. Kütüb-i tis'a özelinde düşünöldüğünde (tespit edilemeyen iki rivayet istisna edildiğinde) rivayetlerin % 71'inin kütüb-i tis'a'da olduğu görülür. Kütüb-i tis'a dışındaki çalışmalarda aktarılan 13 rivayet, incelemeye alınan rivayetlere kıyaslandığında bu oran % 29'a tekâbül etmektedir.

Müellifin aktardığı rivayetlerin kütüb-i tis'a dışındaki kaynaklarda ise Abdürrezzâk (öl. 211/826), el-Bezzâr (öl. 292/905), İbn Hibbân el-Büstî (öl. 354/965), Et-Taberânî (öl. 360/971), İbnü's-Sünnî (öl. 364/975) ve el-Hâkim en-Nisâbûrî'nin (öl. 405/1014) çalışmalarında yer aldığını görölmektedir.

2.4.3.İncelenen Rivayetlerin Sıhhat Durumu

Tablo 3 İncelenen Rivayetlerin Sıhhat Durumu

Makbul-Merdut	Sıhhat Durumu	Toplam	
Makbul	Sahih	16	27
	Hasen	11	
Merdut	Zayıf	13	18
	Mevzu	5	
Toplam	Toplam	45	45

Çalışmada incelenen 47 rivayetin 45 tanesinin sıhhat tespitine dair bilgilere ulaşılmıştır. Bir kısmı sahih diğer kısmı hasen rivayetlerden oluşmuşken zayıf ve mevzu rivayetlere de rastlanılmaktadır. Buna göre incelenen rivayetlerin 16'sı sahih 11'i hasen iken; 13'ü zayıf 5'i ise uydurmadır. Kabul ve ret açısından bakıldığında 27 rivayetin makbul, 18'inin ise merdut rivayetlerden oluştuğu bu durumun oransal olarak %60'ının makbul, % 40'ının ise merdutlardan meydana geldiğini gösterir. Zayıf rivayetlerin fedâil bablarında yer alabileceği şeklindeki görüşe itibar edildiğinde ise oranın makbul rivayetler lehine artacağı aşıkârdır. Bununla birlikte halâ beş mevzu rivayet geriye kalır. Mevzuların genele oranı %11'e tekabül eder. Bu durum eserde rivayet seçimine gerekli hassasiyetin gösterilmediğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Bölümler temelinde bakıldığında mukaddime dahil hiçbir bölüm için bütün rivayetlerin sahih/hasen rivayetlerden oluştuğu söylenemez. Aksine bölümlerin tamamında zayıf/mevzu rivayetler vardır.

Rivayetlerin tamamı incelenen mukaddime ile ilk iki bölüme detaylı bir şekilde bakıldığında; (Mukadime: Sahih 1-hasen 3; zayıf 3-mevzu 1)/(Birinci bölüm: Sahih 6-hasen 2; zayıf 4-mevzu 1)/(İkinci bölüm: Sahih 6; zayıf 2-mevzu 1) müellifin rivayet seçiminde amellerin faziletlerinde zayıf rivayetlerin kullanılabileceği şeklindeki görüşe göre hareket ederek titiz davranmadığı görülür.

Ayrıca zayıf/mevzu rivayetlerin genel olarak kütüb-i sitte dışındaki çalışmalardan aktarıldığı, özellikle İbn Sünnî (öl.364/975) ve Taberânî'den aktarılan rivayetlerin bu bağlamda problem oluşturduğu söylenmelidir.

Sonuç

Merfu-mevkuf-maktu rivayetleri barındırmasından hareketle hadis edebiyatındaki *Kitâbu'd-Du'â/Kitâbu'd-De'avât*, *Kitâbu'z-Zühd*'lere benzerlik gösteren "Duânâmeler" Türkçe dilinde kaleme alınmışlardır. Yukarıda işaret edildiği üzere farklı müellifler tarafından değişik zamanlarda telif edilen duânâmelerden biri de 16. asrın en önemli ilim adamlarından Şeyhü'l-İslam Ebussuûd Efendi'nin *Duânâmesi*'dir. Duânâmeler'in hadis literatürü açısından incelenmesinin yanı sıra Şeyhü'l-İslam Ebussuûd Efendi'nin rivayet kullanımı ve hadis yönünü ele alan bu çalışmamızda aşağıdaki neticelere ulaşılmıştır.

1-Mukaddime ve yedi bölümden oluşan çalışmada sayıları birbirinden farklı olsa da her bölümde bolca rivayete yer verilmiş üçü mevkuflar seksen dördü merfu olmak üzere seksen yedi rivayet kullanılmıştır. *Duânâme*'nin kırk bir varaktan oluştuğundan hareketle eserde yeterli miktarda rivayetin yer aldığı, konunun rivayetlerle sağlam bir zemine oturtulmaya çalışıldığı söylenebilir.

2- Rivayetler Türkçe tercümelemleri ile birlikte isnatsız, genelde temriz sigasıyla verilmiş, yer yer rivayeti nakleden sahabe ravisine işaret edilmiştir. Rivayetlerin iktibas edildiği kaynaklar (yukarıda bahsi geçen birkaç yer hariç) gösterilmemiş hadis materyali adeta rastgele seçilmiştir. İncelediğimiz rivayetlerin % 71'inin kütüb-i tis'a % 29'unun ise kütüb-i tis'a dışındaki diğer eserlerde yer aldığı görülmüştür. Bu durum Şimşek'in tez çalışmasında ulaştığı neticeler⁷ ile örtüşmektedir. Zira Şimşek, Ebussuûd'un kaynaklarına dair değerlendirmesinde 87 rivayetin 25'inin kütüb-i tis'a dışındaki eserlerde yer aldığını belirtir ki bu oran bizim de ulaştığımız % 29'a tekabül etmektedir.

3-İncelenen rivayetlerin % 36'sı sahih, % 24'ü hasen, % 29'u zayıf, % 11'i mevzudur. Duruma makbul-merdut çerçevesinde bakıldığında makbul rivayetler % 60; merdut olanlar ise % 40 oranındadır. Her ne kadar Ebussuûd eserini sahih rivayetlerden oluşturacağını iddia etiyse de burada görüldüğü üzere buna uygun davranmadığı tespit edilmiştir.

Yüksek lisans tezinde Şimşek; Ebussuûd'un Fatiha ve Bakara surelerin tefsirinde zikrettiği rivayetlerin % 61'i sahih, % 6'sı hasen, % 27'i zayıf, % 6'sının mevzu olduğunu; makbul-merdut bakımından ise % 67'sinin makbul, % 33'ünün ise merdut rivayetlerden oluştuğunu belirtir. Bu veriler çalışmamızda ulaştığımız oranlara yakın olsa da Ebussuûd'un *Duânâme*'sinde merdut rivayetlere daha çok yer verdiği görülmektedir.

Özafşar'ın Ebussuûd'un bahsi geçen tefsiri ile ilgili olarak işaret ettiği gibi "*Duânâme*"sinde de sahih, hasen, zayıf ve mevzu her türden rivayete yer verdiği; hadislerin tashih işlemine iltifat etmeyip rivayetlerin merfu-mevkuf oluşuna bakmadan herhangi bir kaynaktan aktardığı; rivayetleri hiçbir tenkit

⁷ Şimşek'in çalışmasında zikrettiği sayısal veriler esas alınarak, ilgi rakamlar tarafımızdan % olarak hesaplanmıştır.

ya da yoruma tabi tutmaksızın amellerin faziletlerinde zayıf rivayetlerin kullanılabilceği şeklindeki görüşe göre hareket ederek aktardığı görölmektedir.

Kaynakça

- Akgündüz, A. (1994). Ebüssuûd Efendi. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 10, ss. 365-371). TDV Yayınları.
- Askalânî, E.-F. Ş. A. İ. H. (2018). *Zehru Müsnedi'l-Firdevs* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; 1-8). Dâru'l-Bir.
- Atmaca, V. (2007). Hadiste Dua Edebiyatı'nın Oluşumu ve Kaynakçası. *Dinî Araştırmalar*, IX(27), Article 27.
- Bezzâr, E. B. A. b A. b A. el-Basri. (2009). *Müsnedü'l-Bezzar* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; 1-18). Medine : Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem.
- Buhârî, E. A. M. b. İ. el-. (1422/2001). *El-Câmi u's-şahîh* (2. bs, 1-8). Dâru Tavki'n-Necât.
- Cılacı, O. (1994). DUA. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 9, ss. 529-530). Türkiye Diyanet Vakfı.
- Deniz, S. (2008). Kadızâde Mehmed İlmî'nin Sultan IV. Murad İçin Yazdığı Manzum Duânâme'si. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 1(1), Article 1. <https://doi.org/10.15247/dev.4>
- Ebû Dâvud, S. b E. b İ. b el-Ezdi es-Sicistânî. (1998). *Sünen* (1-4). Cidde: Darü'l-Kible li's-Sekafeti'l-İslamiyye.
- Ebussuûd. (t.y.). *Duânâme* (06 Mil Yz). Milli Kütüphane.
- Ebüssuûd Efendi. (t.y.). *Duânâme-i Ebüssuûd Efendi*. Geliş tarihi 02 Haziran 2024, gönderen <http://archive.org/details/yzm-duaname-i-ebussuud-efendi>
- Elbânî, M. N. (1984). *Silsiletü'l-ehâdisi'z-zaiife ve'l-mevzua* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; 1-14). Riyâd: el-Mektebü'l-İslâmî.
- Elbânî, M. N. (1998). *Sahih el-Edebü'l-müfred* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi). Dâru's-Sıddîk.
- Elbânî, M. N. (2000). *Zaifü't-Tergib ve't-terhib*. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; 1-10). Riyad : Mektebetü'l-Maârif.
- Hâkim en-Nisâbü'rî, E. A. İ.-B. M. (1990). *El-Müstedrek ale's-Sahîhayn* (1-5). Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Hindî, A. b H. b A. b K. M. (1985). *Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-akvâl ve'l-efâl* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; 1-16). Beyrut : Müessesetü'r-Risâle.
- İbn Hacer, E.-F. Ş. A. (2020). *Lisanü'l-mizan.: C. 1. c. (492 s.)* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi).
- İbnü's-Sünnî, E. B. A. b M. b İ. (1969). *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi). Kahire : Mektebetü'l-Külliyati'l-Ezheriyye.
- İbnü's-Sünnî, E. B. A. b M. b İ. (2012). *Ucâletü'r-râgıbi'l-mütemennî fi tahrîci kitabi "Amelü'l-yevm ve'l-leyle"*. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi). Beyrut : Daru İbn Hazm.
- Kaleli, A. (2014). *Du'â-nâme (İnceleme-Çeviri Yazılı Metin-Özel Adlar Dizini-Tıpkıbasım)* [Yüksek Lisans Tezi]. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, M. (2022). Akhisarlı Nevâlî'nin Duânâme'si. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 29, Article 29.
- Mace, E. A. M. b Y. er-R. el-K. İ. (1975). *Sünenu İbn Mace.: C. 1. c. (720 s.)* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi). Kahire : Daru İhyâi't-Türasi'l-Arabi.
- Makdisî, E. M. T. A. b. A. b. A. el-Cemmâilî. (t.y.). *Et-Terğib fi'd- du'â*. Beyrut: Dâru İbn Hazm.
- Müslim, E.-H. M. b. el-Haccâc. (1374-75/1955-56). *El-Câmi u's-şahîh*. y.y.
- Name ne demek TDK Sözlük Anlamı*. (t.y.). Geliş tarihi 02 Haziran 2024, gönderen <https://sozluk.gov.tr/?kelime=name>
- Özafşar, M. E. (1998). Ebussuud Efendi'nin Tefsirinde Rivayet Kullanımı. *Türk Kültüründe İz Bırakan İskilipli Alimler Sempozyumu*, 278-289.

- şimşek, S. M. (2023). *Ebüssuud Efendi'nin İrşadü'l-Akli's-Selim İla Mezaya'l-Kitabi'l-Kerim İsimli Tefsirindeki Hadislerin Tahric ve Değerlendirilmesi (Fatıha ve Bakara Sureleri Örneği): C. 153 y.* [Necmettin Erbakan Üniversitesi].
- Taberani, E.-K. S. b A. (1413). *Kitâbü'd-Dua*. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi). Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1.
- Tıraşcı, M. (2014). Türk Müsikiğinde Duânâme Formu ve Eserleri. *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI(2), Article 2.
- Tirmizî, E. İsâ M. b. İsâ et-. (1998). *Sunen* (B. Avvad Marûf, Ed.; C. 6). Dâru'l-Ėarbi'l-İslâmî.
- Zehebî, E. Abdullâh M. b. A. b. Oşmân b. Kâymâz. (1994). *El-Muğnî fi'd-Duafâi* (1-2). Dâru İhyâi't-türas.
- Zeylaî, E. M. C. A. b Y. b M. (1414). *Tahricü'l-ehâdisi'l-asari'l-vakıa fi Tefsiri'l-Keşşaf li'z-Zemahşeri*. (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; 1-4). Riyad : Dâru İbn Huzeyme.